

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••



Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krona, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Proti militarističnemu molohu.

Nad 800 milijonov so ravnokar dovolile avstro-ogrske delegacije za nove kanone in nove oklopnjače, takozvane dridnavte, nad 800 milijonov se ima izprešati iz itak že dosti izmozganega in izsesanega revnega ljudstva! Samo toliko in nič manj sta zahtevala vojni mieister Schönaich in pa mornarični komandant Montecuccoli. In kar zahtevata vojni minister in mornarični komandant, to je seveda za meščanske klečeplazce povelje! Saj gre vendar za „milost in naklonjenost od zgoraj“ in kateri patentiranih avstrijskih patriotov se bo vpricho tega vdajal še kakim neumnim pomislekom!? „Razni milostni pogledi“ to je tista čarobna moč, ki vnema srca sicer tudi najzakrnenejših avstrijskih patriotov kakor zaljubljeni pogledi device begajo mehka srca zaljubljenih mladeničev.

Kdo od meščanskih poslancev bo pa tudi tako neumen, da bi si hotel te različne „milosti“ zaigrati iz same ljubezni do — ljudstva! Saj to ljudstvo je srečno, da sme biti verno in patriotično! Vera in patriotizem! Kdo more vendar zahtevati še več? Kvečjemu nekaj socialistične, brezverske in brezdomovinske sodrge more biti toli nehvaležne za blagodati vere in patriotizma... Pa kdo se bo oziral na to „sodrgo“, ki pozna samo „nizke potrebe“ želodca, ki se pa ne more več povzpeti do onih svetih nevenljivih idealov patriotizma, ki so njega utelešenje — barke in kanoni!... In zgodilo se je, da je večina avstrijske delegacije — o ogrski niti ne govorimo — v kateri so zastopani poslanci splošne in enake volilne pravice, glasovala brezpogojno za velikanske zahteve militarizma in marinizma. Najsramotnejšo vlogo pa so pri tem igrali slovenski klerikalci: Že dve leti napoveduje dr. Šušteršič avstrijski vladi „boj na nož“, v delegaciji pa je ta rjoveči „opozicionalec“ prekosil s patriotičnim klečeplaztvom celo vladne stranke; brezpogojno je glasoval za zahteve moloha, da te zahteve so se mu zdele še premajhne. No kdo pa je od vlačugarskega slovenskega klerikalizma kdaj mogel kaj boljšega pričakovati!... Patentirani patrioti so za svojo patriotično požrtvovalnost“ dobili svoje plačilo v obliki najvišje zahvale — delegacijske pojedine. No, od avstrijskih narodov bodo želi vedo drugačno zahvalo! Že danes zdihujejo široke mase ljudstva pod najtežjim bremenom splošne draginje, milijoni lačnih in bednih otročičev steguje svoje ročice po koščku kruha, a mesto kruha se dajc narodom barke in kanone. Nobenega upanja na rešitev in še slabši časi se nam obetajo vsled zločinske politike vlastodržcev in njihovih meščanskih petoliznikov: nova še težja bremena se bodo zvalila na ramena revnega ljudstva v obliki še večjih indirektnih davkov in večjega krvnega davka, Ali naj ljudska potrpežljivost take neznosne eksperimente na svojem hrbtu še dalje mirno prenaša? Ne, tega mora biti enkrat konec! Delavstvo širom Avstrije daje na velikanskih shodih izrazu svojega ogorčenja in protesta proti takemu početju. Tudi Slovenci ne smemo zaostati. Tudi širom slovenske domovine naj zaori krik zatiranih in lačnih množic na ušesa prešernih mogotcev in njihovih klerikalnih priganjačev.

Če kateri narod, potem imamo Slovenci največ vzroka, da se z vsemi štirimi upremo brezvestnemu razsipanju ljudskega denarja, brezmejnemu izkoriščanju naše narodne energije. Klerikalni predstavniki našega naroda govorijo o

avstrijski velesili, pa pri tem ne vidijo ali nočejo videti, da tisoči našega naroda stradajo kruha; govorijo nam o domovini in patriotizmu, a pri tem pozabljajo, da tisoči in tisoči nimajo kamor bi položili svojo trudno glavo: beda in lakota jih izganjata iz te domovine in v tujih rovih, na korist tujega kapitala morajo trositi dragoceno in nam potrebno delovno silo... Klerikalni poslanci z „navdušenjem“ mečejo stotine milijonov v žrela militarizma in marinizma, a doma se že desetletja in desetletja borimo za najelementarnejše kulturne potrebe. Na mejah naše domovine nimamo niti najprimitivnejših narodnih pravic, nimamo ljudskega šolstva, nimamo niti v našem središču dostojnega srednjega šolstva, da o visokem šolstvu niti ne govorimo, niti skratka: ne samo za telesne potrebe, tudi za duševne potrebe nam manjka najpreprostejših pripomočkov kar pač avstrijska vlada, ki razsipa milione in milione za barke in kanone nima niti beliča za najpreprostejšekulturne potrebe — vernega, vdanega dobrega in patriotičnega naroda! Pa ne pozabljajmo, da je to pred vsem „zasluga slovenskega klerikalizma; kajti vsak narod si sam ustvarja usodo. In kdor ponižuje sam, podlaga je tujčevi peti.“

In skrajni čas je, da neizprosna in jeklena volja brezpravnega ljudstva stori konec tem sramotnim suženjskim razmeram. Vzdrami se, slovensko ljudstvo in izpreglej enkrat tiste svoje prijatelje, ki ti pod krinko vere in patriotizma pijejo tvojo srčno kri!... Ali dobro se zavedamo, da je meščanstvo, liberalno kakor klerikalno v svojem jedru impotentno, nesposobno za vsak resnejši boj. Edina motorna sila bojev, edino jamstvo za materialen in duševen napredek je v vseh narodih razredno zavedno socialistično in revolucionarno delavstvo, ki s temi razmerami nima ničesar izgubiti razen — svojih verig. Zato pa je tudi tem večja dolžnost slovenskega delavstva, da stoji brez ozira na druge samo na braniku naših človečanskih in narodnih pravic! Vstanimo in pojdemo trumoma na naše shode in povejmo mogotcem kaj hočemo in česar nočemo! Na plan, slovensko delavstvo!

Podjetniške spletke.

Po dolgoletnem zavlačevanju je prišel vendar enkrat socialno-demokratski predlog glede tedenskega izplačevanja v socialno-političnem odseku poslanske zbornice na razpravo. Ta predlog bil se je stavil že v starem kurijalnem parlamentu. Predlog se glasi:

§ 1. Vsak rudniški posestnik je zavezan, da svoje delavce vsaj vsak teden ob sobatah izplača. Čas izplačevanja se vračuna v normalni delovni čas.

§ 2. Od plače se ne sme ničesar odtegovati, kar ni izrecno določeno v delovni pogodbi (službenem redu). Odtrgavanje za razsvetljavo, razstreljivo in orodje je prepovedano.

§ 3. Pri vozovih za premog mora biti natančno in trajno razvidno, koliko je njihova prostornina, to se reče koliko ti vozovi držijo. Izplačana mora biti cela vsebina voza, ako tudi bi bil ta voz pomanjkljivo napolnjen.

§ 4. Prestopki kake določbe tega zakona se imajo kaznovati z denarno globo od 100 do 2000 kron. Če je bil pa kdo radi enakega prestopka tekom enega leta že trikrat obsojen, potem se ima vsak sledeči prestopek kaznovati z zaporom

od 10 dni do 3 mesecev. Krivdo nosi razen neposrednega krivca v vsakem slučaju tisti, ki mu je v smislu obstoječih zakonov poverjeno odgovorno vodstvo rudnika.

O razpravah v zadnji seji poročamo na kratko na drugem mestu. Samo nekaj hočemo o postopanju izkoriščevalcev in njihovih lakajev posebno naglašati, da dokažemo, kako se ti ljudje ne samo upirajo vsakršnemu zboljšanju razmer, temveč jih hočejo le še poslabšati. Ni vam treba še posebej omenjati, da so se vsi rudarski kongresi in vse konference rudarskih združenj izrekle za to, da se postavnop vpelje tedensko izplačevanje, to pa že zategadelj, ker rudarje baš predolgi plačilni roki izročajo in tirajo v odvisnost tako podjetniku kakor na drugi strani trgovcu nasproti. Podjetnik vleče od zadržavane mezde seveda svoj dobiček, trgovec pa si zna odvisnost svojega upnika, ki mu daje na kredit, tudi po svoje izkoristiti. In zastopniki izkoriščevalcev hočejo te razmere še poslabšati!

Med temi je pred vsem omeniti podjetniškega advokata dr. Lichta, ki je na Moravskem samo s pomočjo največjih volilnih mahinacij in sleparij podjetnikov zlezal v parlament. V poslanski zbornici nastopa sedaj v pravem pomenu besede kot zastopnik centralne zveze rudniških posestnikov. V svojem sedanjem referatu se je popolnoma pridružil „mnenju“ rudniškega svetnika dr. Fillungerja, ki pobija tedensko izplačevanje. Pri tem pa je prebrisani advokat ves dokazilni material, ki govori za tedensko izplačevanje, po možnosti krajšal in posebno poudarjal, da se samo „socialno-demokratsko organizirani delavci“ tako zelo potegujejo za tedensko izplačevanje. To pa je seveda nesramna neresnica, kar dokazuje protokol tozadevne enquete. Dr. Lichta to seveda nikakor ne moti, on marveč predlaga, da se vpelje mesečno izplačevanje ter se rudniške posestnike obveže samo na tedensko odplačevanje na mesečne mezde. Na ta način hoče predlog dr. Lichta samo še poslabšati določbo sedaj obstoječega paragrafa 206 splošnega zakona. Po tej določbi so namreč rudniški podjetniki obvezani, da vsaj enkrat mesečno odračunajo, pripuščajo pa tudi krajše plačilne perijode. Dr. Lichtov predlog pa take krajše plačilne roke izključuje ali pa vsaj zabranjuje, da bi se krajši roki kdaj vpeljali.

Predlog dr. Lichta je tem bolj obsojanja vreden, ker pri posameznih rudnikih krajši plačilni roki faktično že obstojajo. Na enketi l. 1908, na kateri je rudniški svetnik Scherko govoril proti tedenskemu izplačevanju, je moral ta mož priznati, da se pri raznih rudnikih v resnici že na tak način izplačuje.

Citiral je neko tabelo, ki se je bila sestavila na podlagi poizvedb poljedeljskega ministva. Po tej tabeli se je od 129 obratov v kamenitih premogokopih pri 115 obratih vsaki četrti ali peti teden, pri treh obratih dvakrat mesečno in pri enajstih obratih tedensko izplačevalo. V rudokopih rujava premoga se je od 285 obratov izplačevalo pri 80 obratih vsak četrti ali peti teden, pri 20 obratih dvakrat mesečno in pri 158 obratih tedensko, ta dejstva sama posebi pač zadostno dokazujejo, da je tedensko izplačevanje mogoče. Gospod sekcijski načelnik Homann, mož, ki ima v rudništvu res velike izkušnje, ki se pa žalibog preveč opirajo na enostranske informacije rudniških podjetnikov in rud-

niških svetnikov, ta mož se je je na pošten način prizadeval, da bi dokazal, kako da bi bilo tedensko izplačevanje z obratno tehničnih ozirav „neizvedljivo“. Držal se je pri tem večinoma onih argumentov, ki jih je bil navajal rudniški nadsvetnik Scherko na omenjeni enketi, ki se je bil udeležil kot ministerjalni svetnik poljedelskega ministrstva tudi gospod Homann. Kakor rudniški nadsvetnik Scherko tako je tudi gospod Homann poudarjal, da povzroča mnogoličnost pogojnih plač, to je akordov tedenskemu izplačevanju „nepremagljive ovire“. Ob priliki omenjene enquete predložil je rudniški nadsvetnik Scherko tudi neko tabelo o pogojnih plačah.

Za preračunanje in vknjiževanje in izplačevanje pogojnih plač se rabijo v posameznih podjetjih: V čeških rudnikih rujavlega premoga, o katerih so znani podatki, 2 do 6 oseb skozi 3 do 7 dni, v ostalih rudnikih rujavlega premoga 2 do 15 oseb skozi 1 do 13 dni; v rudnikih kamenitega premoga, v kolikor so na razpolago tozadevni podatki, 3 do 17 oseb skozi 7 do 13 dni.

Ako pregledamo in uvažujemo te podatke, potem nam ravno ti podatki tem jasnejše dokazujejo, da je tedensko izplačevanje mogoče in da so vsi izgovori na razne „tehnične ovire“ čisto navaden humbug. Akordni računi povzročajo v vseh tovarnah, koder obstoja mnogo večja mnogoličnost akordov, težkoče in za premagovanje teh težkoč je povsod potrebno posebno osobje. Te težkoče so se pa premagale, ker so se premagati morale in ravno tako se bodo v rudništvu težkoče premagale, kakor hitro bodo rudniški podjetniki primorani k tedenskemu izplačevanju.

Sekcijski načelnik Homann je zastopal stališče, da bi se od zaslužene mezde tedensko samo en del in sicer 75 odstotkov odplačevalo. S tem bi po njegovem mnenju podjetniki pokazali, da so do gotove mere „naklonjeni“ zahtevi tedenskega izplačevanja.

Rudarji pa ne zahtevajo nikakšne naklonjenosti, oni zahtevajo svojo pravico in protestirajo proti zadrževanju svoje težko prisluzene mezde. Upajmo, da se tozadevne mahinacije in spletke podjetnikov in njihovih zastopnikov razbijejo ob trdni in neizprosni volji za svoje pravične zahteve se borečih rudarjev. Zadnja beseda se o tem pač še ni izpregovorila.

Izplačevanje mezde pri rudništvu.

Iz socialno-političnega odseka poslanske zbornice.

17. februarja t. l. se je v tem odseku obravnaval predlog socialnih demokratov, ki govorimo o njem že na drugem mestu, tedaj predlog ki zahteva v rudokopih tedensko izplačevanje. Ta predlog se je stavil že v starem kurijalnem parlamentu, pa tam ni to v razpravo ni bil vzet. Na neki enketi o vprašanju izplačevanja pri rudokopih se je večina rudarjev izrekla za tedensko izplačevanje, med tem ko podjetniki na vse mogoče načine nasprotujejo, da bi se postavno vpeljalo tedensko izplačevanje. Med vzroki temu nasprotovanju navajajo tudi to, da se delavstvo po daljših plačilnih rokih in z izplačevanjem večjih zneskov vzgaja k večji štedljivosti, dočim se na drugi strani povzročajo podjetnikom z pogostejšim izplačevanjem prevelike stroške.

Poročevalec dr. Licht poroča o rezultatih enquete in zastopa predlog pododseka, da se postavno določi mesečno izplačevanje in se podjetnike obveže na tedensko odplačevanje na račun prisluzene delavske mezde.

Poslanec sodrug Cingr vzdržuje svoj predlog na tedensko izplačevanje in v obširnem in zanimivem izvajanju dokazuje, da so vsi ugovori podjetnikov proti temu predlogu jalovi. Mesečno izplačevanje delavca oškoduje, ga spravlja v odvisnost od trgovca in doseza na ta način ravno nasprotno od tega, kar podjetniki glede mesečnega izplačevanja neprenehoma zatrjujejo. Predolgim plačilnim rokom je pripisovati tudi mnoge računске pogreške, ki se dogajajo večinoma na škodo delavcev. Nikoder niso reklamacije radi takih računskih pogrešk tako pogoste kakor ravno pri avstrijskih rudokopih.

Tedensko izplačevanje je potrebno tudi zagadelj, da ima delavec lažje pregled nad svojo prisluzeno mezdo in da mu je glede računov omogočena tudi lažja kontrola.

Sekcijski načelnik pojasnuje poslovanje pri izplačevanju mezde in pogojne plače in hoče s tem dokazati, da bi bilo tedensko izplačevanje iz obratno-tehničnih ozirav neizvedljivo. Dalje trdi, da vlada med delavstvom samim za to zahtevo majhno zanimanje, ker da je po zadnji postavni regulaciji delavskih razmer v rudništvu došla samo ena sama prošnja za tedensko izplačevanje. Če se uvede mesečno izplačevanje zajedno pa se določi tedensko odplačevanje 75 odstotkov od prisluzene mezde prejšnjega meseca, potem se bomo na ta način najbolj približali predlogu posl. Cingra.

Sodrug dr. Adler najprej obžaluje nena vadni in čudni način argumentacije dr. Lichta. Najodločnejše zavrača metodo dr. Lichta, da izkuša stvarne argumente oslabiti s trditvijo, da izvirajo od socialno-demokratskih delavcev, saj so ravno socialno-demokratski delavci potom strokovnega šolanja in praktičnih izkušenj najbolj sposobni, pa zato tudi merodajni, da izrekajo o teh vprašanih svojo sodbo. Je sicer obžalovanja vredno, ali dejstvo je, da si je izmed dr. Lichtovih strankarskih pristašev izmed nemških nacionalcev tako malo izvolilo poklic rudarja v Ostrovskega okrožju.

Za tedensko izplačevanje govore prvič: interesi delavca pri razdelitvi njegovega gospodarstva in pa edina možnost, da na ta način pride iz svoje gmotne odvisnosti od trgovca ter zamore svoje življenjske potrebščine sproti plačevati; to so same po sebi umevne stvari. Drugič in to je ravno tako važno, je pri tedenskih plačilnih rokih rudarju dana možnost, da račune glede svojega zaslužka lahko kontrolira in ima na ta način gotovost in zavest, da ni bil prikrajšan. Samo tako se bo odstranil trajen vzrok nezaupanja in razburjenja. Če pa se sekcijski načelnik Homannu izgovarja na to, da na Angleškem v tem oziru ni nobenih postavnih določb, se nam nad usodo angleških delavcev pač ni treba vznemirjati. Angleški delavci razpolagajo z mogočno strokovno organizacijo, ki jim gre tudi v tem pogledu na roko in jih varuje vsakršnega prikrajšanja in oškodovanja. Drugače pa je v Avstriji, kjer je ravno povodom izplačevanja prišlo že do prelivanja krvi kakor se je to dogodilo leta 1906. v Ostrovi, kakor je potem prišlo do začasnega reguliranja potem lex Pernstorfer (Pernstorferjeve postave). Izgovori na tehnične ozire so nevzdržljivi.

Resnica je sicer, da bodo pri tedenskem izplačevanju večja podjetja potrebovala večje število računskih uradnikov kakor pa manjša podjetja, to pa še ni noben vzrok, da bi morali delavci svojo težko prisluzeno mezdo, ki znaša milijone kot nekako brezobrestno posojilo podjetnikom na razpolago dajati. Vsi argumenti, ki jih navaja vladni zastopnik, imajo svoj izvor v nekakem nagnjenju podjetnikov k „štedljivosti“. Ni torej govora o tem, da bi bilo tedensko izplačevanje neizvedljivo, zato pa je dolžnost odseka, da sprejme predlog posl. Cingra.

Poslanca Černy in dr. Ofner sta se pridružila Cingrovemu predlogu.

Posl. sodr. Elderschu se čudno zdi, da so ravno najbogatejši in najmogočnejši podjetniki in to so rudniški podjetniki, vsaki novotariji nasproti, ki bi mogla delavcem količkej koristiti, stavlja nepremagljive zapreke. Če izplačevanje v rudnikih dela take težkoče, potem je to prepisati pred vsem zastarelim uredbam.

V velikih strojnih tovarnah s čestokrat kompliciranimi akordnimi plačami je izplačevanje tudi z mnogim delom spojeno in vendar ne prihaja nikomur na um, da bi tedensko izplačevanje proglašal za nemogoče. Končno se pridružuje Adlerjevemu protestu proti načinu dr. Lichtovega referiranja.

Poslanec Schoiswohl (krščanski sociallec) se ogreva seveda za mesečno izplačevanje, ki je po njegovem napravilo, delavca štedljivega, med tem, ko postaja pri tedenskem izplačevanju zanikrn ter popiva in kartal Delavci, ki dobivajo svojo plačo mesečno, se lahko po navadi izkažejo s prihranki. Iz tega vzroka je proti predlogu posl. Cingra.

Posl. sodr. Hanuš te čudovite socialno-politične nazore primerno zavrne ter podpira zahtevo po uvedbi tedenskega izplačevanja. Na to govorita še Filzthaler in pa dr. Licht, ki poudarja, da ga pri njegovih izvajanjih niso vodili strankarsko-politični oziri, da je smatral pa za potrebno, da informira odsek o nazorih, ki jih je zahteval rudniški svetnik dr. Fillunger v industrijskem svetu glede izplačevanja v rudniku.

Razprava se je nato prekinila. Socialno-politični odsek se bo pa o zakonu glede izplačevanja v rudnikih pri prvi priliki do kraja posvetoval.

Izseljevanje iz Avstro-Ogrske.

Že v prejšnjih številkah „Rudarja“ smo govorili o veliki važnosti izseljevanja. Sedaj si hočemo še natančneje ogledati izseljevanje iz Avstrije in Ogrske.

O izseljevanju iz Avstro-Ogrske se lahko govori šele od leta 1860 dalje. Preje je bilo izseljevanje tako neznatno, da se skoro ni opazilo. Kajti ljudje se niso tako naglo množili, tudi so lešale avstrijske pokrajine predaleč od morja; železnic pa do tedaj še ni bilo toliko, da bi mogle prevažati od najraznejših krajev ogromne množice ljudi, ki bi bili radi preko morja. Od 1860 dalje pa so se železnice hitreje delale in radi tega je bilo omogočeno velikim množicam ljudi priti do morja, odkoder so jih parniki vozili v Ameriko. Tudi so se pričeli ljudje nagljeje množiti. Vse to je povzročilo izseljevanje, ki je takole naraščalo:

Desetletje 1871—80	95.400 izseljencev
„ 1881—90	213.400 „
„ 1891—1900	415.900 „

Do leta 1870 so se izseljevali večinoma Nemci in Čehi. Od leta 1880 naprej pa se je izseljevanje med drugimi avstrijskimi narodi tako močno pojavilo, da so Čehi in Nemci zaostali. Češko in nemško izseljevanje se je sicer jako zmanjšalo, toda popolnoma ni prenehalo; še vedno zapušča tisoče in tisoče čeških in nemških delavcev svojo domovino ter hiti v tuje kraje. Tu vendar je velika razlika med izseljevanjem Čehov in Nemcev ter med izseljevanjem drugih avstrijskih narodov. Drugi avstrijski narodi se izseljujejo večinoma radi tega, ker ne morejo vsi živeti od poljedelstva; izseljenci so torej večinoma kmečkega stanu. V čeških in nemških pokrajinah pa so izseljenci večinoma delavci, ki se izseljujejo radi tega, ker upajo v tujini boljših plač. In izseljevanje raste in raste. O silni rasti izseljevanja v Ameriko imamo tele podatke:

1901	65.000 izseljencev
1902	93.700 „
1903	102.300 „
1904	79.000 „
1905	123.700 „
1906	136.400 „
1907	177.000 „

Potem je izseljevanje vsled znane gospodarske krize v Ameriki silno padlo.

1908	57.700 izseljencev
in takoj v prihodnjem letu, ko je kriza minula:	
1909	130.000 izseljencev

Največ izseljencev prihaja iz Galicije in Bukovine: Poljaki in Rusini. To pa radi tega, ker ima tu majhno število veleposestnikov agronno množino zemljišč, medtem ko ima vse drugo prebivalstvo le malo zemlje, tako da se nikakor ne more prehraniti.

Radi tega so kmetje prisiljeni delati na zemljiščih veleposestnikov, ki pa jih jako slabo plačajo. Krajtege cvete v Galiciji in Bukovini silno oderuštvo, ljudje so tamkaj jako neizobraženi; vse to silno pospešuje bedo. Ako torej kmet in pojedelski delavec nočeta počasi lakote umreti, tedaj jima ostane samo ena pot iz bede: izselitev.

Pri gališkem izseljevanju moramo razlikovati dvoje vrst izseljevanja: čezmorsko in celinsko. Celinsko izseljevanje imenujemo tisto, kjer zapuste ljudje le za malo časa svoj rodni kraj. V Galiciji se pojavi celinsko izseljevanje ob času, ko je na polju mnogo dela. Tedaj gre iz Galicije mnogo poljedelskih delavcev na Prusko, kjer je veliko pomanjkanje poljedelskih delavcev. Spomladi gre na stotisoče poljedelskih delavcev iz Galicije in Bukovine na Prusko, kjer ostanejo do pozne jeseni, dokler je

dela na polju. Nato se vrnejo na zimo domov, kjer žive od svojega prihranka, ako ne dobe drugega dela, kar se prav rado zgodi.

Od tega celinskega izseljevanja ločimo čezmorsko, to je tisto izseljevanje, kjer se izseljenci najmanjše par let ne vrnejo domov. Tudi to izseljevanje je v Galiciji in Bukovini jako močno.

Tako se je izselilo v Ameriko v letih:

1901—1904	120.000	Poljakov
1905—1908	181.000	"
1901—1904	32.000	Rusinov
1905—1908	66.000	"

To so ogromne številke, zlasti če se pomisli, da so to večinoma zdravi in krepki ljudje.

Kako močno se izseljujejo Slovenci, je znana stvar. Saj izhaja v Ameriki lepo število slovenskih listov, med njimi dva dnevnik. Izseljevanje na Slovenskem je večinoma poljedelskega značaja. V Beli Krajini so cele vasi, kjer so doma samo ženske in mladoletni otroci; možje in mladeniči so v Ameriki.

Avstrijsko izseljevanje je torej večinoma poljedelskega značaja. Prav tako tudi ogrsko izseljevanje. Poljedelstvo ne uporablja najnovejših iznajdb, zato je jako slabo razvito in daje le malo pridelka. Ljudje so prisiljeni delati na zemljiščih veleposesnikov, ki pa jih naravnost sramotno plačajo. Vse ogrsko prebivalstvo trpi vsled pomanjkanja živeža; na Gornjem Ogrskem pa vlada vedno lakota. Ob takih razmerah se mora pojaviti izseljevanje. Sprva izseljevanje na Ogrskem ni bilo tako veliko kakor v Avstriji, toda v zadnjih letih je celo večje kakor v avstrijskih deželah. O izseljevanju imamo tele številke.

Čezmorsko izseljevanje je znašalo:

1876—1880 vsako leto povpr.	2.500	izseljen.
1881—1885 " " "	12.800	"
1886—1890 " " "	25.700	"
1891—1895 " " "	25.000	"
1896—1900 " " "	32.000	"
1900—1905 " " "	110.200	"

Te številke veljajo za vse narode na Ogrskem: za Slovake in Nemce, za Hvate kakor tudi za Madjare. Kljub vsemu odporu posedujočih razredov, kljub vsem prizadevanjem vlade se ta mogočna reka ne da zaječiti. Narašča celo tako silno, da ovira rast ljudstva, to se pravi: iz Ogrske se izseli več ljudi, kakor pa se jih rodi.

Mnogo Slovakov se po preteku več let vrne nazaj v rodni kraj. Slovaki namreč jako ljubijo svojo rodno zemljo. Zato plačajo tudi visoke vsote za rodno zemljo, mnogo več kakor je vredna, samo da se lahko naselijo v domovini. Račl tega je zemlja jako draga in jo razni madžarski spekulanti vedno hujše draže. Tako plača ubogi Slovak mnogo preveč; ves trdo prislužen denar, ki ga je prinesel iz Amerike, izgine v žepih madžarskih bogatašev. In poleg tega kmeta njegove nade večkrat bridko prevarajo; kljub vsemu naporu se ne more obdržati na zemljišču. In končno se ne more obdržati na zemljišču. In končno ne ostane nič drugega, kakor da zopet zapusti ljubljeno domačo grudo ter se napoti v daljno tujino.

To ogromno izseljevanje ima svojo korenino v ogromni bedi. Samo strahovita beda prisili te ogromne množice, da zapuste svoja stara bivališča ter si iščejo dela in kruha v daljnih nepoznatih deželah.

Strokovni pregled.

s Terorizem podjetnikov. V zadnji številki smo poročali o boju, ki ga bijejo češki litograf in kamnotiskarji proti podjetnikom. Na stavko v nekaterih podjetjih so podjetniki odgovorili s splošnim izporom vseh litografov, kamnotiskarjev in pomožnega osebja. K temu koraku je zveza podjetnikov prisilila tudi vse manjše podjetnike, ki so bili primorani podpirati neko menico kot jamstvo, da ne bodo kršili solidarnosti podjetnikov. Objavili so pri tem manjših podjetnikom odškodnino njihovega zaslužka. — Ta način terorizma, s katerim so hoteli podjetniki uničiti delavsko organizacijo, pa zdaj grozi, da uniči organizacijo podjetnikov samih. Avstrijskemu „Sennfelderbunee“ poslal je eden teh delodajalcev pismo, s katerim odkrito in iskreno toži nad terorizmom svojih mučnejših tovarišev in pravi, da mora neizogibno propasti kakor tudi mnogi drugi izmed manjših podjetnikov. V tem pismu pravi med drugim tudi: „Nočejo me rešiti

moje obveze solidarnosti, nočejo mi vrniti podpisane menice, katero so mi izmamili, nočejo vzeti na znanje mojega javljenega izstopa iz zveze, na drugi strani pa mi nočejo dati odškodnine za moj zaslužek, ki ga izgubljam že skozi cele tedne.“ — To pismo je nad vse značilno, ker pokazuje, kako močnejši podjetniki uničujejo male, pokazuje nam terorizem velikih podjetnikov nad manjšimi, in kar je glavno, nam dokazuje, da organizacija delodajalcev uničuje male obrtnike, bolje rečeno, manjše in slabše delodajalce. Veliki kapital ubija mali!

Dopisi.

d Zagorje. Ljubljanski škof Bonaventura je izdal poslanico na svoje vernike, v kateri nastopa proti „pohujšljivemu“ naprednemu časopisu, pa zaeno dela čifutsko reklamo za klerikalne liste, ki so po škofovem mnenju seveda resnicoljubni in pošteni skoz in skoz, dasi pod božjim solncem ne dobite tako nesramnih in lažljivih cunj kakor so klerikalni listi, ki pod plaščem vere in krščanske ljubezni na najostudnejši način dan na dan krađejo in blatijo osebno čast in poštenje političnih naspornikov. Naivnemu človeku bi se zdelo naravnost nemogoče, da bi se mogla in hotela cerkvena oblast samo od daleč identificirati s to pravcato organizirano častikrajo poštenih ljudi, ki imajo samo to napako, da nočejo nikakor odobravati ali pa celo podpirati sleparske klerikalne politike. In vendar je kaj takega mogoče v provitljenem dvajsetem stoletju! Škof bi moral kot čvar krščanske pravosti pač vedeti za pogubonosni vpliv klerikalnega časopisja, ki naravnost zastruplja vse naše javno življenje. In vendar dela pri vsaki priliki za te glasnike moralne kaluže kar očitno reklamo. Tako tudi to pot v tej poslanici svojim vernikom goreče in toplo priporoča „dobre katoliške“ časnike. Ta poslanica se je preteklo nedeljo čitala s prižnice po vseh kranjskih cerkvah — tak je bil cerkvenega kneza ukaz. In seveda smo imeli to čast tudi pri nas v Zagorju. Samo s tem priboljškom, da se je blagovolil pri tej priliki naš sicer spoštovan in krotki župnik Rott dotakniti s puščico „cerkvenega prokletstva“ tudi našega „Rudarja“, češ da ga že posebno srce boli, da izhaja take vrste list tudi v Zagorju. Verjamemo, gospod župnik! Samo žal, da nikakor nismo v položaju pa tudi ne voljni, da bi vam prištedili to — srčno bol. Torej tudi naš „Rudar“ spada med „pohujšljive“ liste? ... Hvala Bogu, da smo v svoji „hudobnosti“ tako trdovratni, da preko takih in enakih „sodb“ lahko s pomilovalnim posmehom prehajamo na dnevni red. Sicer pa nam dovolite par ponižnih vprašanj: Ali smo „pohujšljivi“ zato, ker skušamo po svojih močeh dvigniti moralni in intelektualni nivo slovenskega delavstva? Ali morda zato, ker se na vse moči borimo proti pogubnemu pijančevanju? Ali pa smo „pohujšljivi“ zato, ker z brezobzirnim orožjem resnice in pravice razkrivamo moralne hibe današnje družbe, zato, ker kažemo delavstvu v pravi luči nekrščanski izkoriščevalni zistem kapitalizma? In seveda tudi zato, ker mu brezobzirno razkrivamo vso moralno propalost vse prej kot pa krščanskega slovenskega klerikalizma? In ali smo končno „pohujšljivi“ zato, ker skušamo slovenskega delavca po svojih močeh usposobiti v to, da si bo mogel oprt na svojo lastno moč kdaj izbojevati dostojnejše življenje, ki bo edino vredno dostojanstvo človeka ustvarjenega baje po božji podobi? ... Sicer se vam pa, častiti gospod župnik, najiskrenejše zahvaljujemo za Vašo reklamo in se vam samo priporočamo, da bi nam za ta gotovo dobri namen vsaj še parkrat dali svojo prižnico na razpolago. Uspeh najbrž ne bo izpadel v Vašem in škofovem smislu, ampak storili boste s tem brezdomno le dobro in bogu dopadljivo delo. Toliko glede „Rudarja“. — Če pa misli klerikalizem v splošnem cerkev, ta božji tempelj degradirati na nivo navedenega političnega in agitacijskega lokala, nimamo mi seveda prav nič proti temu! ...

d Zagorje. Ker nameravamo v najkrajšem času ustanoviti za Zagorje odsek mladinske zveze, katere pravila so že predložena deželni vladi v potrditev, sklicujemo za nedeljo, dne 12. t. m. ob 9. uri dopoldan tozadevni posvetovalni sestanek zaupnikov v društveno sobo konsumnega društva. Centrala zveze slovenskih mladostnih delavcev bo v Ljubljani, odseki pa bodo razširjeni lahko po vsej kranjski deželi. Ker pač ni nobenega dvoma, da bodo pravila od deželne vlade potrjena, bo treba takoj pričeti z nabiranjem članov in članic, ustanoviti pa moramo tudi pripravljajni odbor. — Člani bodo lahko vsi delavci v starosti od 14. do 24 leta, in sicer moškega in ženskega spola. Posebno važnost po-

lagajmo nato, da tudi dekleta pridobimo za mladinsko zvezo. Dekleta naj tudi ne zamerijo naše odkritosrčnosti, saj je naš namen najboljši. Ne zatiskajmo si oči pred resnico, spoznajmo svoje napake, saj to bo prvi korak k poboljšanju! Večina deklet se zanima za vse prej nego za resne in pametne stvari. Ponajveč so prazne in vsakdanje čenče in kvante skoraj edini predmet njihovega zanimanja. To so žalostni simptomi našega družabnega življenja in to se mora na vsak način odpraviti. Moderni politični in socialni boji vedno bolj prestajajo biti izključna domena moškega spola, ti boji so že davno prestopili meje tradicionalnih predpravice moškega in od dne do dne občutnejše rezujejo v interesne sfere ženskega spola; saj kapitalistično izkoriščanje ne dela razlike med moškim in žensko, kapitalizem ustvarja moški in ženski proletarijat. In v resnici se med naprednimi in izobraženimi narodi ženska bolj in bolj zaveda svojih političnih in socialnih pravic in dolžnosti. Slovenci seveda moramo biti tudi v tem pogledu med zadnjimi. In vendar imamo kot majhen narod iskati svoje rešitve edino v tem, da zadnjega poedinca pritegnemo k političnemu in kulturnemu dejstvom, da tudi slovensko ženo usposobimo ter jo popeljemo v areno političnega in kulturnega tekmovanja; saj izključevati ženo od javnega življenja bi pomenilo toliko, kakor izključevati polovico naroda. Žal, moramo priznati, da je bil do sedaj med nami tudi na tem polju klerikalizem dalekovidnejši; saj se mu je samo z organiziranjem slovenskih tercijalk posrečilo tako zelo zastrupiti slovensko javno življenje. V tem oziru moramo kreniti na drugo pot, če hočemo priti kdaj do kakih uspehov. Če nočemo, da nam nasprotniki s svojimi prireditvami mamijo in izneverjajo našo moško in žensko mladino, potem jej nudimo in omogočimo sami primerno in zdravo družabno življenje. Le na ta način bomo zamogli zbuditi v mladini tudi smisel za organizacijo, smisel za resna politična in kulturna vprašanja. — Ustanovitev mladinske organizacije v Zagorju naj pomeni tedaj pričetek hitrejšega in živahnega tempa na naši zmagonosni poti! ...

d Zagorje. Dne 19. t. m. ob 2. uri popoldne se vrši v salonu g. Mihelčiča v Toplicah velik javen političen shod, ki ga sklicuje tukajšnja politična organizacija, da zavzamemo stališče najnovejšemu atentatu militarizma in marinizma, ki o njem obširneje razpravljamo na drugem mestu. Govoril bo na shodu sodrug Mrak o predmetu: Militarizem in meščanska politika s posebnim ozirom na slovenski klerikalizem. — Sodrugi! Zavedajte se važnosti položaja in pridite vsi do zadnjega na shod, pa pripeljite tudi svoje žene s seboj. Pa ne samo sodrugi, vse, kar količaj svobodoljubno misli, se mora udeležiti tega važnega shoda. Pokazimo, da se zavedamo našega človeškega in narodnega dostojanstva in skrbimo, da bo ta shod mogočna manifestacija neodvisne slovenske volje proti zločinskemu početju raznih mogotcev in njihovih podreptikov! Torej vsi do zadnjega na shod!

d Zagorje ob Savi. Občno konsumno društvo v Zagorju je imelo v nedeljo dne 26. svečna svoj redni letni občni zbor. Iz računskega poročila je razvidno, da društvo lepo napreduje. Denarnega prometa je imelo leta 1910 K 246.312-29. Blaga se je razprodalo za K 232.471-76. Čistega dobička je imelo K 13.783-96. Premoženje društva znaša K 86.592-90. Društvo je štelu koncem leta 1910 439 članov. Občni zbor je sklenil izplačati dividende po 6% od nakupljenega blaga članom v znesku K 13.258-44 ostanev v znesku K 525-52 pa se je dalo na rezervni sklad, ki znaša sedaj K 22.393-24. Pri volitvi v nadzorništvo in predstojništvo se je izvolilo tri člane v nadzorništvo in enega namestnika, kakor tudi v predstojništvo tri člane. Gospod Jakob Sajko se je pismeno pritožil na občni zbor zaradi izključitve iz društva proti sklepu nadzorništva in predstojništva. Občni zbor pa je soglasno potrdil sklep nadzorništva ter zavrnil pritožbo Sajkova.

d Hrastnik. Kako se godi rudarju, ako išče izmozgan svoje pravice, Rudar Josip Kandolf dela pri rudniku že okolo 20 let. Samo v Hrastniku čez 14 let. Omenjeni je vzel dopust za nekaj mesecev, ker mu je žena nevarno zbolela. Da ni mogel same pustiti, je umevno, ker stanuje kot majhen kajzar čisto na samem. Hodil je vsak teden k zdravniku po zdravila za njo in tudi zase, ker je začel bolehati. Dr. Marcius je bil natančno prepričan, da ni bilo mogoče pustiti bolne žene same doma. Videl je tudi Kandolja vsak teden, da je bolan, ker drugače bi mu ne dajal zdravil. Kandolf je v svoji nevednosti ostal enostavno nadalje doma, akoravno je že potekel dopust; bil je namreč mnenja, da je itak vse end, ker g. dr. Marcius tako dobro ve, da ni drugače mogoče. Kandolf pa je začel čim bolj bolehati, tako, da je okolo božiča vpra-

šal zdravnika, kaj da bo z njim, za delo je pre- slab, brez bolnišnice pa tudi ne more biti. Gosp. dr. Marcus je vzel listek, nekaj napisal, (kakor pravi Kandolf) ter rekel, da bo poslal v Celje ter, da bo že dobil iz Celja obvestilo, kjer bo preiskan, če je za delo ali ne. Mož v svoji ne- vednosti čaka in čaka, ali poročila ni od nikoder. Gre zopet h gospodu dr. Marcusu, vpraša kaj da je, dobi zopet namesto pravega pojasnila dve steklenici zdravil za sebe. Ko pride končno, dobi poročilo, da če hoče „abfertingo“ ali naj pa toži. Kandolf prosi zdravnika dr. Marcusa, naj ga vendar preišče, če je za delo ali ne. A vse nič ne pomaga. Mož je sedaj napravil prošnjo na odbor bratovske skladnice, da naj ga pustijo preiskati pri kakem zdravniku ter na podlagi tistega izpri- čevala ali upokoje ali pa izreko, da je še za delo zmožen. — Tako se godi rudarjem, ki so izmoz- gani in ki iščejo okolo teh gospodov svoje pravice.

d Hrastnik. Kako skrbi ravnatelj Lei- ler za svoje delavce, da bi ostali po- božne ovčice. Kakor običajno je o veliki noči spoved za vse grešnike in se jim delijo črni listki. Da bi pa kakšen delavec ne pozabil vzeti listka, je ukazal g. Leiler povedati v čakalnici, kdaj da se bodo listki delili (pri nas se namreč v čakalnici delijo) obenem se bo pa tudi nazna- nilo, da se prične 19. marca v Trbovljah „misijon“ (pa menda ne iz Čenstohova?). Radovedni smo, ali bo g. ravnatelj tudi prišel po listek? Ako bo g. Leiler pri spovedi povedal kako delavce izko- rišča, potem bo gotovo hren dobil. G. ravnatelj, za vas pa res ni varno iti, zakaj grehi so veliki.

d Hrstnik. Takšne plače kakor so sedaj, tri mesece že ni bilo kmalu pri nas. Od 2—3 K je večinoma. Draginja od dne do dne večja, plače pa vedno manjše. V vseh revirjih se rudarji gubljejo, samo pri nas spimo spanje pravičnega in čakamo, kdaj bo vstal odrešenik. A sodrugi, čakali boste še dolgo, zakaj tistega imajo pod- jetniki v rokah in ga nočejo zbuditi. Ako hočete, sodrugi, Vaše žalostno stanje izboljšati, potem pristopite v vašo organizacijo vsi od prvega do zadnjega, potem boste lahko poklicali odrešenika z Vašo lastno močjo! ... Rudarji, časi so resni, zavedajte se!

d Velenje. Možakar Kraus opravlja svoje sovražno delo napram rudarjem vedno bolj ne- sravno. Ne zamerili bi mu, če bi bil mladenič, ali mož bi pač moral imeti že vsaj nekaj prakse, moral bi vedeti, kaj je mogoče in kaj ne. Rad bi, da bi delavci obenem opravljali tesarska dela in tudi nalagali premog. Kajne, to bi pač mogel sam vedeti, da obenem ni mogoče opravljati obojega. Da tega ne ve, in da nima dostojnosti je pokazal s tem, da popolnoma po nedolžnem tožari rudarje in jih tudi kaznuje. Tako je namreč napravil pred kratkim na št. 26. G. Kraus, če ne boste že kmalu prenehali s svojimi brutal- nimi izrazi in se obnašali dostojno nasproti ru- darjem, vam kmalu povemo nekaj neprijetnega. Motite se, če mislite, da bomo mirno trpeli, da boste z vašo z alkoholom zmešano glavo tudi po rudniku razsajali tako neprevidno in divje kakor ste pred kakimi 20 leti po ljubniških za- kotnih gostilnah. To za danes; zapomnite pa si to, če nočete, da vam ne povemo o vašem zna- čaju še kaj bolj neprijetnega.

Razne stvari.

r Osem rudarjev zasutih. V premogokopu v Devi je nastala katastrofa, ki je osmim rudarjem stala življenje. Rudniška oblast poroča sedaj o tej nesreči: V jami se je že več dnij opazal nekak plazeč ogenj. Vsled tega so delavci v vzhodni jami, postavili varnotne stene. Medtem ko je osem delavcev stalo na velikih le- stvah in delalo, je ogenj to steno neopaženo pregorel. Stena se je zrušila in pokopala pod sabo vse delavce razen enega, ki je pa tudi kmalu na dobljenih poškodbah umrl. Kraj ne- sreče je nepristopen. Oblast je pa vendar takoj „konstatirala“, da se je nesreča „slučajno“ pri- petila. Samo čudno, da ti „slučaji“ stanejo živ- ljenje zmiraj samo delavce.

r Prvo socialistično mesto. Mesto Milwaukee v Ameriki, čegar uprava je v rokah socialistov, namerava zahtevati od državnega zbora dovo- ljenje, da izvaja v praksi socialistični program, v koliko je to ob današnjih prilikah mogoče. To bi imel biti prvi primer v Zedinjenih državah in na celém svetu sploh. Dovoljenje ali koncesija obstoja v tem, da dobi mesto pravico, vzeti v svoje roke vsa sredstva za proizvodnjo, ki se nahajajo danes v rokah privatnikov; da zgradi zdrava stanovanja za delavce, da ustanovi zajed- niške delavnice in še mnogo drugih stvari, ki bi jih reševal narod sam s splošnim glasovanjem. Razen tega dela social. uprava na tem, da zniža cene pouličnemu prometu, da ustanovi brezplačne kuhinje za šolsko deco, društvene shrambe za premog in drva; narodna svobodna zabavišča, mestne pisoare itd. Ako bo ta koncesija v državnem zboru spre- jeta, bo postalo mesto Milwaukee mesto za socia- listično vzgajanje. To bo največji primer in zgled za vse delavce ne samo v Ameriki, ampak po vsem svetu, da je poleg gospodarske borbe nujno

in absolutno potrebna tudi politična borba. Brez političnega boja ni razrednega osvobojenja. — Z dosedanjim svojim delom je socialistična uprava v Milvauki zadolžila s priznanjem celo meščan- stvo — in gotovo se more računati, da so ka- pitalistične stranke preslabe, da bi pri bodočih volitvah sploh zmogle kak resen odpor proti so- cialističnim kandidatom za mesto Milwaukee, pa tudi za celo državo Viskonsin, kakor se je to tudi dokazalo v poslednjih volitvah za kongres in senat v Zedinjenih državah z izvolitvijo sodruga Bergerja.

r Izpor v Pragi končan. Izpor litografov in kamnotiskarjev, ki je pričel 28. nov. 1910, in o ka- terem poročamo na drugem mestu, se je v petek 3. marca nenadoma s sporazumom med podjet- niki in delavci končal. Del delavstva je šel takoj na delo, dočim se je normalno delo pričelo šele v pondeljek. Pregovori so v glavnem za delavce ugodno izpadli, ugodeno je večini njihovih zahtev.

r Koncentracija kapitala v Nemčiji. Banke zadobivajo vedno večji pomen v gospodarskem življenju, one zlasti pridelovanje življenjskih po- trebščin bolj in bolj obvladujejo. Niti veleindu- strije se polagoma stekajo v velikih bankah. Tu sede pravi inspiratorji, od tu se takorekoč dirigira in prav znatno vpliva na industrijsko politiko. Kako narašča moč velikih bank, nam pove sle- deča tabela:

	Kapital v milijonih mark	začetkom 80. let	sedaj
Nemška banka	45	200	
Diskontna	60	170	
Draždanska banka	15	200	
Darnstadtška banka	60	160	
Schaaffhausenska banka	36	145	
Trgovska družba	30	100	
Komercialna banka	40	85	
Nationalbanka	24	80	
Srednjenemška kreditna banka	30	54	
Skupaj	340	1094	

Nove banke so potemtakem v naznačenem zvišale svoj kapital za 754 milijonov mark = 220 odstotkov. In zdaj kapital ponovno mogočno na- rašča Srednjenemška „Privatbanka“ v Magde- burgu hoče poskočiti za 10 milijonov, Srednje- nemška „Kreditbanka“ za 6, „Nationalbanka“ za 10 milijonov mark. Druge banke pa bodo sle- dile. Tako se z orjaškimi koraki izvršuje koncen- tracija kapitala v vseh kapitalističnih državah.

Občno konsumno društvo v Idriji

priporoča svojim članom bogato zalogo vsakovrstnega blaga. Društvo ima na izbiro **moške narejene obleke** po najnovejši modi, **ženskega blaga** vsake vrste, **slamnike za moške in otroke** itd. Vse po jako nizki ceni. Pri- dite in kupujte, kajti v lastni prodajalni ste najboljše in najcenejše postreženi!

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufak- turno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

I. Jax & sin

Ljubljana
Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo **šivalnih strojev** za rodbino in obrt. **Pisalni stroji „Adler“.** **Vozna kolesa.** **Ceniki zastoj in franko.**



Kosumno društvo rudarjev v Hrastniku
priporoča
svojo bogato zalogo specerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.
Vse po jako nizki ceni.
Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

FLORIGAD

prijatelj moj.
Gre na vsako pot z menoj!
Ker se večkrat z njim krepčam, Vedno zdrav želod'c imam!
Najboljše krepčilo želodca!
Sladki in grenki.
Pazite na pristnost!
Posebno na kolodvorih!
Postavno varovano.

Občno konsumno društvo v Trbovljah
se priporoča svojim članom
za nakupovanje vseh življenjskih potrebščin kakor tudi manufakturnega blaga po naj- nižjih cenah. .:

Josip Kremžar
Ljubljana
Gledališka stolba št. 8
izdeluje domači brinjevec, borovničevce, hruševo in slivovo žganje ter vinski tropinovec. .:
Priporoča svoje izdelke po naj- nižjih cenah. Postrežba točna!